

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Beslut
2016-09-21

Dnr 511-32532-2015

Sida
1(8)

Naturskyddsenheten
Lennart Olsson
010-2245450

Bildande av naturreservatet Håbolsängs lövskog i Dals Eds kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syftet med naturreservatet
Skälen för Länsstyrelsens beslut
Beslut om föreskrifter
Ärendets handläggning
Länsstyrelsens bedömning och motivering
Upplysningar
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Sändlista

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Naturreservatet Håbolsängs lövskog
NVR ID	2044494
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Dals Ed
Ungefärlig mittpunkt	326760/6547365 SWEREF99
Lägesbeskrivning:	Cirka 15 km NNO Dals Ed tätort
Fastigheter och ägare:	Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)
Nyttjanderättsinnehavare:	Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)
Areal (ha):	11,4
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
Naturgeografisk region:	21 a. Dalslands kuperade skogslandskap.

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken.

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Namnet ska vara Naturreservatet Håbolsängs lövskog.

Beslutet riktar sig till allmänheten, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

I enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan för naturreservatets långsiktiga vård.

Länsstyrelsen utser Väst kuststiftelsen som förvaltare av naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 21 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- Skydda och utveckla naturvärdena i en lövskog.
- Bevara en hydrologiskt opåverkad bäckravin.
- Skapa goda biotoper och födosökmöjligheter för vitryggig hackspett och andra lövskogsberoende arter.

Syftet ska tryggas genom att:

- Avverkningar, gallringar, granplantering och annat produktionsinriktat skogsbruk förbjuds.
- Exploatering av området genom bebyggelse, vägdragning mm förbjuds.
- Inträngande unggran röjs bort.
- Död ved skapas genom ringbarkning och topphuggning av björk respektive asp.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

De lövrika miljöerna i Håbolsäng har i dag vissa naturvärden och en stor potential att utveckla ytterligare naturvärden. Tillgången till lövträd och död ved är mycket begränsad i det moderna skogslandskapet och områden som detta har en mycket stor betydelse för den biologiska mångfalden i ett landskapsperspektiv. En särskilt viktig art i detta sammanhang är den vitryggiga hackspetten. Arbetet med att skydda och återintroducera arten i Dalsland är beroende av att miljöer som denna bevaras och utvecklas.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

- A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap. 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Uppföra byggnad eller anläggning.
2. Anlägga väg.
3. Anlägga luft- eller markledning, stängsel eller hägnad.
4. Anordna upplag.
5. Borra, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika eller dämna.
6. Avverka eller utföra annan skogsbruksåtgärd.
7. Ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle.
8. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

9. Gräva ner befintliga luftledningar.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår under B.
- Vid reparation, underhåll och trädsäkring av befintliga luftledningar. Markskador ska då om möjligt undvikas, men uppkommer markskador ska de repareras. Vid trädsäkring skall träden i första hand topphuggas. All död ved skall lämnas kvar i området.
- Vid reparation och underhåll av befintliga vägar eller när ägarna till vägsamfälligheter utnyttjar sin rätt.

- B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar uppförs/anläggs och att följande åtgärder vidtas.

1. Naturreservatet märks ut i terrängen samt informationstavlor sätts upp.
2. Rójning av gran samt ringbarkning och topphuggning av lövträd.
3. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.
4. En mindre P-plats anläggs.

- C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap. 30 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. Framföra motordrivet fordon annat än i samband med uttransport av fällt vilt med s.k. älghugare, fyrhjuling eller motsvarande.
2. Utplantera främmande växt- eller djurart.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår under B.
- När ägarna till vägsamfälligheter utnyttjar sin rätt.
- När ledningsinnehavare vid reparation, underhåll och trädsäkring av befintliga luftledningar eller nedgrävning av befintliga luftledningar använder motordrivna fordon. Eventuella markskador ska reparerar.

Ärendets handläggning

Ärendet har initierats av markägaren som lämnat in en ansökan om att få området skyddat som naturreservat. Ansökan inlämnades till Skogsstyrelsen som sedan har överlämnat den till Länsstyrelsen för handläggning. En naturvärdesbedömning av fastigheten har därefter gjorts. Efter samråd med markägaren har hela fastigheten föreslagits ingå i ett naturreservat.

Samtliga berörda sakägare har förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Dals Eds kommun, SGU och Skogsstyrelsen.

Västkoststiftelsen, LRF Västra Götaland, Naturskyddsföreningen Norra Älvsborg och Dalslands Botaniska Förening har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Dals Eds kommunstyrelse har inget att erinra kring förslaget till bildande av naturreservatet. Skogsstyrelsen ställer sig positiva till att skydda området genom reservatsbildning. SGU noterar att det inte finns några motstående geologiska intressen i området och har inga synpunkter på reservatsbildningen.

Från sakägarna har inga synpunkter inkommit under remisstiden.

Avtal har tecknats mellan berörd markägare och Länsstyrelsen. För övriga sakägare i området innebär reservatet inga inskränkningar i nyttjanderätten.

Länsstyrelsens bedömning och motivering

Beskrivning av naturreservatet

Fastigheten utgörs idag av igenväxande inägomark med före detta åker, ängs- och hagmarker som domineras av triviallövskog. Genom området rinner en bäck i en nedskuren ravin. Bitvis är terrängen kuperad. Kring bäcken och längst i söder finns brantare partier medan andra områden är småkuperade med några trädklädda kullar som avgränsas av fuktig, svagt sluttande trädfri mark.

Idag är hela området ohävdad och merparten av marken täcks av spontant uppkommen asp- och björkskog. Asparna hyser en del värden kopplade till signalarter som rävticka, skinnlav och korallblylav. Ställvis finns små barrdungar med tall och gran. Inslag av gråal, lind, alm, lönn och rönn förekommer. Enstaka björkar, tallar, lindar och aspar är relativt grova. Här och var förekommer inträngande gran. I söder finns ett hasselbestånd och grov lind med påväxt av platticka och svedticka.

I floran märks ännu slätter- och betespåverkan genom arter som brudborste, svinrot, ängsvädd, rödklint, blodrot, stor blåklocka och liten blåklocka. Fältskiktet domineras av gräs, bitvis med starkt inslag av igenväxningsarter som örnbräken, och lövskogsarter som vårfryle, liljekonvalj, tandrot, ormbär, nejlikrot och blåsippa. I bäckravinen växer bland annat strutbräken.

De lövrika miljöerna är viktiga för en rad lövskogsberoende fågelarter. Under häckningstid har spelande gröngöling och mindre hackspett noterats liksom stjärtmes.

Området ingår i ett regionalt värdefullt odlingslandskap och i omgivningarna finns värdefulla ängs- och hagmarker även om hävden i många fall är dålig.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Motivering av beslutet

De lövrika miljöerna med inslag av några äldre träd och brantare partier med block och små klippbranter hyser bland annat en del skyddsvärda kärlväxter och kryptogamer och området har därför redan idag ett visst naturvärde, men motiven till att skydda området långsiktigt är främst kopplade till områdets potential som födosöksområde för vitryggig hackspett och andra lövskogsberoende arter. Området har i egenskap av lövskog stora potentiella värden genom att det ligger i en värdetrakt, dvs ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden, bland annat beroende på förekomsten av triviallövskogar med förutsättningar för stor artrikedom.

Konsekvensutredning

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att de föreslagna ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § MB innebär så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för konsekvensutredning av regelgivning.

Beslutets förenlighet med riksintressen, planer och områdesbestämmelser.

I Dals Eds kommun översiktsplan är området angivet som ”skyddsvärt område i övrigt” men utan särskilda rekommendationer mer än de generella för bebyggelse inom landsbygdsområden.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålen ”Levande skogar” och ”Ett rikt växt- och djurliv”.

Intresseprövning

Med hänsyn till områdets värden och naturreservatets syften kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 § miljöbalken).

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturreservatet ska uppnås är t.ex. följande:

- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskyddsförordningen.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Västkoststiftelsen. Förvaltningen ska ske i samverkan med Länsstyrelsen och övriga berörda.

- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Dalslänningen och Bohuslänningen.

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Länsstyrelsens författningssamling och gäller omedelbart även om de överklagas.

I detta ärende har länsöverdirektör Lisbeth Schultze beslutat. Lennart Olsson, Naturvårdsenheten har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit avdelningschef Sven Swedberg, enhetschef Johan Jannert, antikvarie Lisa Ragnarsson, planarkitekt Matilda Wirebro, Morgan Jentzen, Vattenvårdsenheten och länsjurist Anders Hjalmarsson.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Lisbeth Schultze

Lennart Olsson

Så här överklagar du Länsstyrelsens beslut

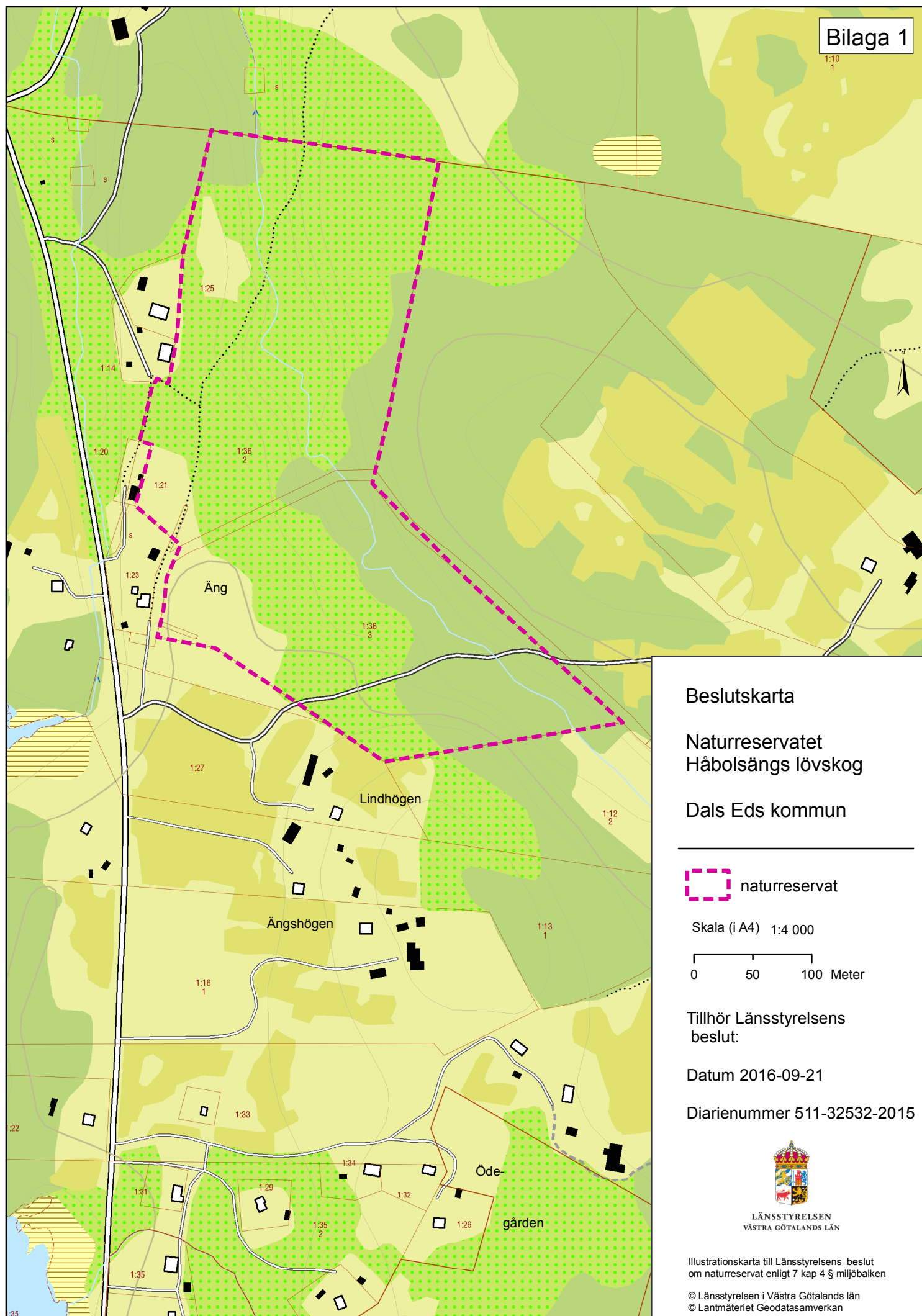
Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos regeringen. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.** Länsstyrelsens e-postadress är vastragotaland@lansstyrelsen.se. Skickar du med vanlig post är adressen Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till regeringen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Är du osäker på när tiden går ut kan du kontakta Länsstyrelsen.

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras och varför det ska ändras.

Beslutskarta

Naturreseptatet
Håbolsängs lövskog

Dals Eds kommun

 naturreservat

Skala (i A4) 1:4 000

0 50 100 Meter

Tillhör Länsstyrelsens
beslut:

Datum 2016-09-21

Diarienummer 511-32532-2015

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Illustrationskarta till Länsstyrelsens beslut
om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

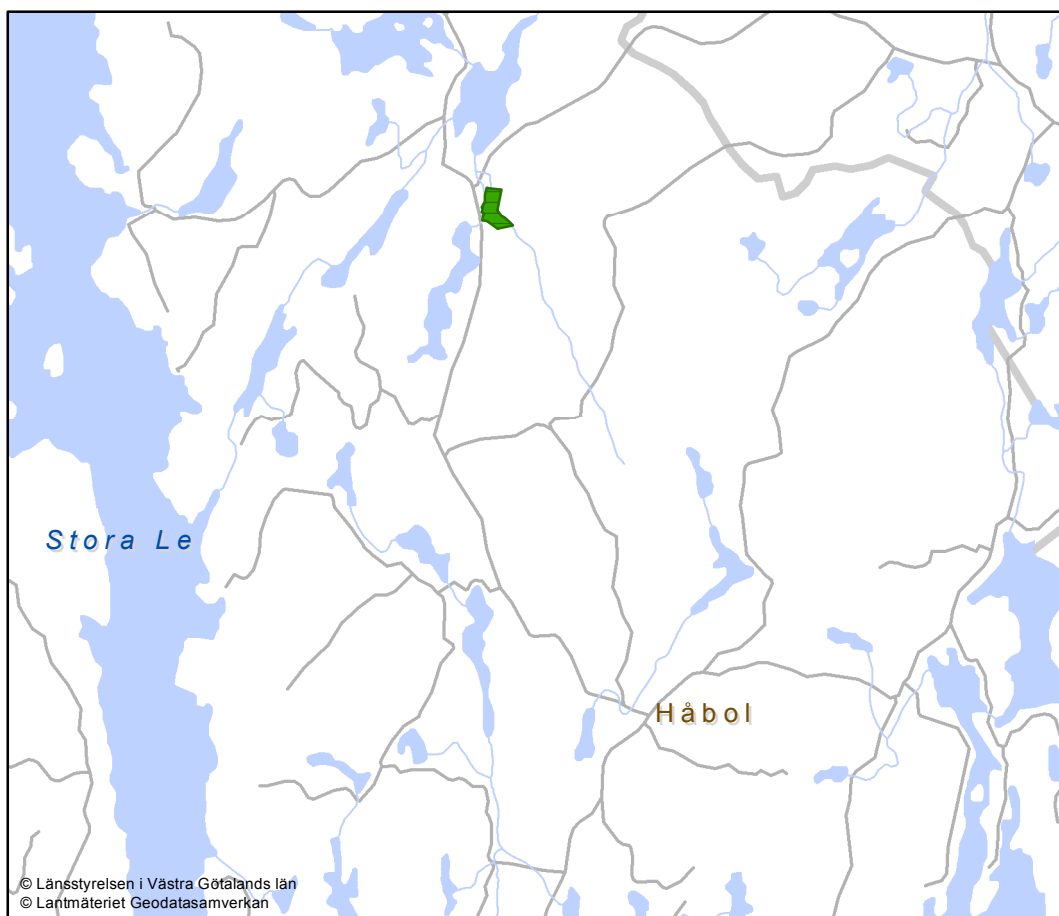
LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bilaga 2

Dnr 511-32532-2015
Beslut 2016-09-21

ÖVERSIKTSKARTA

Naturreservatet Håbolsängs lövskog Dals Ed kommun

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturskyddsenheten
Lennart Olsson
010-2245450

Skötselplan
2016-09-19

Diarienummer
511-32532-2015

Sida
1(13)

Skötselplan för naturreservatet Håbolsängs lövskog i Dals Eds kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Sammanfattning	3
1.1 Syfte.....	3
Fakta om området och dess skötsel.....	3
2. Beskrivning av området	3
2.1 Uppgifter	3
2.2 Allmän beskrivning av området	4
2.3 Mark- och vattenanvändning – då och nu	4
2.4 Bevarandevärden.....	5
2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar.....	6
3. Skötsel och bevarandemål.....	7
3.1 Indelning av skötselområden.....	7
3.2 Bevarandemål.....	7
3.3 Allmänt om skötseln	7
3.8 Skötselområden med mål och åtgärder	8
3.9 Forn- och kulturmiljövård	10
4. Friluftsliv.....	10
5. Gränsmarkering.....	10
6. Uppföljning	10
6.1 Dokumentation av skötselåtgärder.....	10
6.2 Bevarandemål och gynnsamt tillstånd	11
6.3 Revidering av skötselplanen	11
7. Planerad förvaltning.....	11
8. Referenser	11

Bilagor

Tabeller

3.1 karta skötselområden

3.2 karta naturtyper

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet, när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, d v s den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Skötselplanen utgör anvisningar åt förvaltaren men vänder sig också till markägaren och andra intressenter.

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – Håbolsängs lövskog

1. Sammanfattning

1.1 Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Skydda och utveckla naturvärdena i en sekundär triviallövskog.
- Bevara en hydrologiskt opåverkad bäckravin.
- Skapa goda biotoper och födosökmöjligheter för vittryggig hackspett och andra lövskogsberoende arter.

Syftet ska tryggas genom att:

- Avverkningar, gallringar, granplantering och annat produktionsinriktat skogsbruk förbjuds.
- Exploatering av området genom bebyggelse, vägdragning mm förbjuds.
- Inträngande unggran röjs bort.
- Död ved skapas genom ringbarkning och topphuggning av björk respektive asp.

Naturreservatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturreservatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturreservatet ska kunna uppfyllas.

Fakta om området och dess skötsel

Reservatsområdet utgörs av större delen av fastigheten Håbol 1:36. Skötseln går ut på att utveckla lövskogsmiljöerna på fastigheten genom att kontinuerligt röja undan inträngande gran och som en engångsinsats skapa döda lövträd genom ringbarkning och topphuggning. För att behålla luckigheten i skogen är bete möjligt och önskvärt åtminstone i en del av området. En P-plats blir möjlig att anlägga i direkt anslutning till reservatet för att underlätta för besökare och förvaltare.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter

Namn:	Naturreservatet Håbols Ängs lövskogar
Beslutsdatum:	2016-09-19
Areal:	11,4 ha, varav vatten 0,1 ha
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Dals Ed
Förvaltare:	Västkuststiftelsen
NVR id:	2044494
Ägandeförhållanden:	Privat markägare
Typindelning enligt vattendirektivet:	Limnisk ekoregion 6 Sydväst

2.2 Allmän beskrivning av området

Området är beläget ca en och en halv mil norr om Dals Eds tätort i anslutning till vägen mellan Håbol och Sund. Det utgörs av en mindre dalgång kring ett vattendrag, Svartån, som mynnar i Sandsjön. Hela området ligger på mellan 130 och 150 meter över havet och ligger därigenom under högsta kustlinjen. I den västra delen finns några små igenväxande åkrar, som idag domineras av hallon och älgört. Genom södra delen sträcker sig en grusväg och genom området går några äldre körvägar (samfälligheter) som idag sällan utnyttjas. I sydväst är marken småkuperad med några trädklädda kullar som avgränsas av fuktig, svagt sluttande öppen mark. Hela dalgången karakteriseras av en sekundär lövskog som etablerats på den gamla odlingsmarken.

2.3 Mark- och vattenanvändning – då och nu

I slutet av 1800-talet utgjordes den aktuella fastigheten av en mosaik av mindre åkertegar med mellanliggande inägomark i form av slätterängar och lövängar. Längst i nordost och sydost fanns lövskogsdungar (se fig 1).

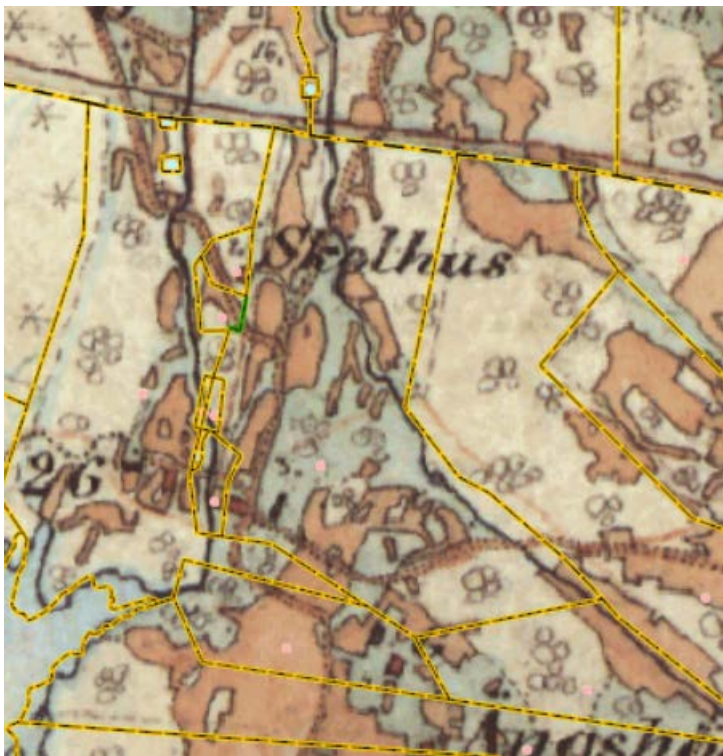

Fig 1. På den gamla häradskartan från slutet av 1800-talet framträder en bild av ett intensivt utnyttjat odlingslandskap där smala åkertegar upptar avsatser med lite mer jord och mellanliggande områden till stor del utnyttjas som inägomark, dvs för slätter och bete. De nuvarande fastighetsgränserna har lagts in med gult. Den centrala fastigheten är Håbols Äng 1:36 och utgör reservatsområde.

Hävden av området har succesivt upphört och de öppna markerna har växt igen med löv, huvudsakligen asp och björk. Huvuddelen av igenväxningen har skett från 1950-talet och framåt. Den nuvarande användningen är skogsbruk, men skötseln har varit naturvårdsinriktad, bl. a har en utgallring av gran skett under senare tid.

2.4 Bevarandevärden

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

Området har en speciell karaktär med olika löv- och igenväxningssuccessioner som utformats på lite olika sätt beroende på markförhållanden och täckningsgrad i trädskiktet. Här finns både rester av den tidigare ängsfloran och en etablering av arter knutna till mer slutna lövskogar.

Trädskiktet är mycket artrikt och totalt har tolv lövträdsarter noterats i området. Förutom asp och björk som dominerar finns ädellöv som gråal, klibbal, lönn, lind, alm, ek och ask. Dessutom förekommer hägg, sälg och rönn. Den senare relativt frekvent. Enstaka träd är relativt grova. Asparna hyser en del värden kopplade till signalarter som rävticka, skinnlav och korallblylav. Ställvis finns inslag av tall och gran, antingen enstaka träd eller i små grupper. Här och var förekommer inträngande unggran. I söder finns ett hasselbestånd och några grova lindar med påväxt av bland annat platticka och svedticka.

I floran märks ännu påverkan av slätter- och bete genom förekomsten av arter som vårbrodd, brudborste, svinrot, ängsvädd, rödklint, smultron, stor blåklocka och liten blåklocka. Fältskiktet domineras av gräs, bitvis med starkt inslag av igenväxningsarter som örnbräken och älgört och lövskogsarter som vårfryle, liljekonvalj, tandrot, ormbär, nejlikrot och blåsippra.

I bottenskiktet finns en del, för brunjordar och kalkrika marker, ganska vanliga arter, bland annat vågig praktmossa, stor bräkenmossa, kranshake-mossa, hårgräsmossa, skuggsprötmossa, glanslungmossa och thujamossa. Vid bäcken finns bland annat bäckrundmossa, stålkransmossa, säckmossa och vridmossa. På mindre klippavsatser växer bland annat svartbräken, torsklav, råttsvansmossa, klippfrullania, bergkvastmossa och kalkäppelmossa.

I anslutning till bäcken som löper genom området finns en frodigare och mer krävande vegetation med bland annat signalarter som strutsbräken, rankstarr (*Carex elongata*), lundelm och enstaka bestånd av knagglestarr (*Carex flava*).

Området har i egenskap av lövskog stora potentiella värden genom att det ligger i en sk värdetrakt (Stora Le), dvs ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden, bland annat beroende på förekomsten av triviallövskogar med förutsättningar för stor artrikedom med bl.a. vitryggig hackspett och suboceaniska skogskryptogamer.

I området har under häckningstid spelande mindre hackspett, gröngöling och spillkråka noterats. Bland andra lövskogsgynnade fågelarter som noterats under häckningstid märks nötkråka, stjärtmes, svarthätta och grönsångare.

Vanliga däggdjur i området är vildsvin, älg, rådjur och grävling.

Fig 2. Områdets lövskogar har uppkommit spontant efter det att hävden upphört. Det är främst asp och björk som etablerat sig på de gamla inägomarkerna.

2.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden

Inga kända geovetenskapliga bevarandevärden.

2.4.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Det finns inga registrerade fornlämningar i området. Området är odlingshistoriskt intressant i egenskap av en intensivt utnyttjad inägomark med små åkertegar och andra odlingsspår. Bland annat finns en mängd odlingsrösen på de områden som tidigare utgjort inägomark. Strukturen av ett ålderdomligt och småskaligt odlingslandskap framträder ställvis fortfarande.

2.4.4 Friluftslivsvärden

Området är relativt lättillgängligt och tilltalande med en luckig skog med gläntor och en rinnande bäck. Området ligger avsides och utnyttjas bara i ringa utsträckning för friluftsliv.

2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

I naturreservatet finns inga anläggningar utöver en mindre grusväg som går in till Nygård. I området finns också några äldre vägar och fägator som är samfälligheter men som inte används i någon större utsträckning numera. Ägarna till samfälligheterna har dock rätt att utnyttja dessa och skötseln ska när det behövs anpassas till vägsamfälligheterna. Vid bäckövergångarna finns betongkulvertar och i nordöstra delen vid f.d. skolhuset finns en brunn.

DEL B – SKÖTSEL AV NATURRESERVATET HÅBOLSÄNGS LÖVSKOG

3. Skötsel och bevarandemål

Målsättningen med skötseln är att utveckla naturvärden kopplade till lövskogar och öka tillgången till död ved, högstubbar och hålträd.

Det är också angeläget att en del av luckigheten och öppenheten bibehålls i bestånden. Fortfarande finns en del slåttergynnade arter kvar i området. De delar som är av hagmarkskaraktär kan även fortsättningsvis hållas öppna genom återkommande bete eller slätter där så anses önskvärt.

Åtgärdsprogrammet för vitryggig hackspett är relevant för skötseln av reservatet eftersom det berör en värdetrakt för arten och ett av syftena är att bevara och utveckla miljöer för vitryggig hackspett och andra lövskogsberoende arter.

3.1 Indelning av skötselområden

Indelning av skötselområden utgår från skötselbehovet. Naturreservatet är indelat i 2 stycken skötselområden.

Skötselområdena är:

1. Lövskog, skötsel
2. Lövskog, skötsel -bete önskvärt

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. Vad denna indelning grundar sig på redovisas i tabell 2 i bilaga 1.

3.2 Bevarandemål

Bevarandemålen preciserar syftet för respektive skötselområde och ger en beskrivning av hur det ska se ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

3.3 Allmänt om skötseln

Området domineras av igenväxningsmarker med björk och asp och en del tall och andra lövträd. Granen måste kontinuerligt hållas tillbaka för att lövdominansen ska kunna behållas. Detta görs enklast genom att röja samtliga granar som är möjliga att ta med röjsåg vart 15:e år. Äldre gran som hotar att tränga ut ädellöv, sälj eller grov rönn bör också tas bort.

Eftersom skogarna är unga kan åtgärder för att öka inslaget av döda träd och död ved öka naturvärdena. Sådana åtgärder kan exempelvis bestå i att enstaka träd i tätare bestånd topphuggs eller ringbarkas. En första insats för att öka tillgången till död ved görs i samband med reservatsbildningen och då främst i litet tätare lövbestånd. Efter femton till tjugo år kan ytterligare en insats genomföras om behovet finns.

Ringbarkning av träd får ej ske i närheten av trafikerade vägar, ledningar eller tomtmark eftersom risken för nedfallande träd då ökar. Björk och gråal kan med fördel ringbarkas medan asp bör topphuggas.

I samband med avverkning och röjning av gran är det bra om grenar och andra avverkningsrester samlas ihop och brännes eller fraktas bort.

På f.d. åkermark som idag hyser en trivial flora är etablering av lövträd önskvärt. För närvarande är betestrycket från klövvilt så högt att etableringen sker mycket långsamt. Om det bedöms nödvändigt kan en temporär inhägnad göras på områden som bör överföras till lövskog. Detta är knappast en prioriterad åtgärd.

3.8 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1. Lövskog och lövrika skogar skötsel.

Skötselområde	Areal (ha)
1	5,3
Summa	5,3

Naturtyp
Igenväxande åker 0,9 ha
Lövskog 4,4 ha

Beskrivning:

Den norra delen av området karakteriseras av ett sammanhängande skogsbestånd. Ett mindre öppet parti i form av en f.d. åker finns i nordväst. Området öster om bäcken karakteriseras av en relativt gles lövskog som i norr på torrare mark domineras av asp och i söder är björkdominerad. De öppnaste delarna har lite karaktären av hagmark. I ett mindre parti är granen dominerande.

I området finns föryngring av gran och löv, men betestrycket gör att lövåterväxten är dålig. Rösen och rester av andra äldre odlingsspår som körvägar och stenmurar finns i anslutning till f.d åkrar.

Bevarandemål:

Äldre lövskog med rik tillgång till död ved.

Engångsåtgärder:

Yngre gran röjs bort. I tätare lövbestånd ringbarkas björk och aspar topphuggs. Målsättningen på sikt bör vara att cirka 10 procent av lövträden överförs till död ved.

Underhållsåtgärder:

Inträngande unggran röjs vid behov. Ytterligare en insats i form av ringbarkning och topphuggning kan ske efter 15 – 20 år. Ett extensivt bete är möjligt även i detta område om det blir aktuellt med bete i närliggande områden.

Skötselområde 2. Lövskog skötsel, bete önskvärt

Skötselområde	Areal (ha)
2	6,1
Summa	6,1

Naturtyp
Igenväxande åker 0,2 ha
Lövblandad barrskog 0,3 ha
Lövskog 5,7 ha

Beskrivning:

I den södra delen av reservatet finns en hel del öppen mark som utgörs av tidigare åker- och betesmarker. Här finns också berghällar som utgör tidigare åkerholmar. Allra längst i söder på de höglänta delarna finns några äldre lindar i fastighetsgränsen, varav en är vidkronig och har mulmbildning i stammen. Här finns också rester av hässlen med grov hassel, men området domineras av ett glest aspbestånden med inträngande ung gran. På torrare mark finns ställvis ett välutvecklat fältskikt med arter som gökärt, stenbär, smultron, midsommarblomster, liljekonvalj, häckvicker, blåsippa, vitmåra, bergsslok, blekstarr och kovall. Här finns också enstaka exemplar av nattviol. I lite mer igenväxta delar förekommer bland annat hässlebrodd.

Norr om vägen dominerar aspen på kullarna med inslag av björk på fuktigare mark. Enstaka lönn, rönn och sälg förekommer också. I den skuggigare bäckravinen är inslaget av gråal och gran stort. I några sluttningar finns ett rikare fältskikt med arter som backskaftning (*Brachypodium pinnatum*), blåsippa och vispstarr.

Öster om bäcken finns en glesare hagmarksliknade skog med asp, björk och lite tall där ung gran och lövsly har etablerats. Här finns också några lite äldre lindar, relativt grov rönn och hassel.

Bevarandemål:

Lövskogar med inslag av öppna gräsbärande ytor och rik tillgång till död ved.

Engångsåtgärder:

Ringbarkning av björk och topphuggning av asp. Målsättningen med åtgärderna bör vara att på sikt cirka 10 procent av lövträden överförs till död

ved. Ung gran röjs bort och granar som hotar äldre rönn, ädellöv eller andra särskilt värdefulla lövbestånd avverkas. Ris från röjningarna bör bortforslas eller brännas.

Underhållsåtgärder:

Vart 15:e år genomförs en röjning av inträngande gran. Ytterligare en insats i form av ringbarkning och topphuggning av lövträd kan ske efter 15 – 20 år om det bedöms nödvändigt. Det är önskvärt om de öppna partierna i sydväst kan hävdas genom bete, slåtter eller liknande och att ett extensivt bete kan ske i hela området helst gemensamt med kringliggande betesmarker. Odlingssäsongen, stenmurar och andra värdefulla odlingsspår bör friläggas i samband med röjningar i skötselområdet.

3.9 Forn- och kulturmiljövård

Det finns inga kända fornminnen i området. En rad odlingsspår i form av odlingsrösen, stenmurar och fägor finns i naturreservatet. Vid röjningar får inte de utföras så att de förstör eller döljer odlingsspår. Skötselinsatserna bör så långt möjligt genomföras så att värdefulla odlingsspår lyfts fram.

4. Friluftsliv

Några särskilda insatser för friluftslivet bedöms inte vara nödvändiga, men en mindre P-plats bör anläggas på plats angiven i bilaga 3.1.

Engångsåtgärder:

Informationstavlor ska sättas upp på de platser som är markerade på karta i bilaga 3.1. Tavlan ska utföras enligt svensk standard och Naturvårdsverkets anvisningar "Att skylta skyddad natur". Den ska bland annat innehålla karta över naturreservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas.

Underhållsåtgärder:

Informationsskyltar och gränsmarkeringar ska underhållas vid behov av förvaltaren.

5. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska i huvudsak utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar "Att skylta skyddad natur".

6. Uppföljning

6.1 Dokumentation av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)

- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. I en särskild uppföljningsplan kommer målindikatorer att anges. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7. Planerad förvaltning

Tabell 2. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1-3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	2017	1
Informationsskylt	2018	2
Ringbarkning, topphuggning	2018 samt ev.2035	2
Röjning/utgallring gran	2017 och vart 15 år	1
Uppföljning av skötselåtgärd	Efter åtgärd	2
Stängsling bete	Vid behov	3
Mindre P-plats	Vid behov	3

8. Referenser

Referenser specifikt för detta naturreservat

Appelqvist T, Claesson C, Wedel J. Naturvärdesbedömning Håbols äng 1:36. Pro Natura 2015

Allmänna referenser

EUs art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1.

Gärdenfors, U. (red.). 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010- The 2010 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Halldén, A. (red.) 2002. Biotopkartering – vattendrag. Metodik för kartering av biotoper i och i anslutning till vattendrag. Reviderad version. Meddelande 2002:55, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköping.

Löfgren, R. & Andersson, L. (red.). 2000. Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Rapport 5081, Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket, 2003. Kartering av skyddade områden – skogstyper i naturreservat och nationalparker. Rapport 5282, Naturvårdsverket, Stockholm.

Nitare, J. (red.), 2010. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Påhlsson, L. (red.). 1998. Vegetationstyper i Norden. TemaNord 1998:510, Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn.

Tabell Arter

Tabell 1. Förekomst av

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2010)
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (Gärdenfors 2015). Fridlyst art= F
- arter (EU) som är listade i EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.
- Källa/uppgiftslämnare (PN= Pro Natura); (LO= Lennart Olsson).

Art	Kategori	datum	Källa
Mossor			
Klippfrullania (Frullania tamariscii)	S	2015	PN
Krusig ulota (Ulota crispa)	S	2015	PN
Skuggsprötmossa (Eurhyncium striatum)	S	2015	PN
Stubbspretmossa (Herzogiella seligeri)	S	2015	PN
Lavar			
Korallblylav (Parmeliella triptophylla)	S	2015	PN
Skinnlav (Leptogium saturninum)	S	2015	PN
Kärlväxter			
Alm (Ulmus glabra)	CR	2016	LO
Ask (Fraxinus excelsior)	EN	2016	LO
Backskafting (Brachypodium pinnatum)	S	2016	LO
Blåsippa (Hepatica nobilis)	S	2015	PN
Lind (Tilia cordata)	S	2016	LO
Lundelm (Elymus caninus)	S	2016	LO
Knaggelstarr (Carex flava)	S	2016	LO
Nattviol (Platanthera bifolia)	F	2016	LO
Ormbär (Paris quadrifolia)	S	2015	PN
Rankstarr (Carex elongata)	S	2016	LO
Strutbräken (Matteuccia struthiopteris)	S	2016	LO
Tandrot (Cardamine bulbifera)	S	2015	PN
Vispstarr (Carex digitata)	S	2016	LO
Svampar			
Rävticka (Inonotus rheades)	S	2015	PN
Fåglar			
Gröngöling	NT	2016	LO
Mindre hackspett	NT	2016	LO
Spillkråka	NT	2016	LO
Nötkråka	NT	2016	LO

Tabell Naturtyper

Tabell 2: Markslag och naturtyper som ska rapporteras till Naturvårdsverket. Må-
larealerna är de som förväntas efter eventuella restaurerings- och skötselåtgärder.

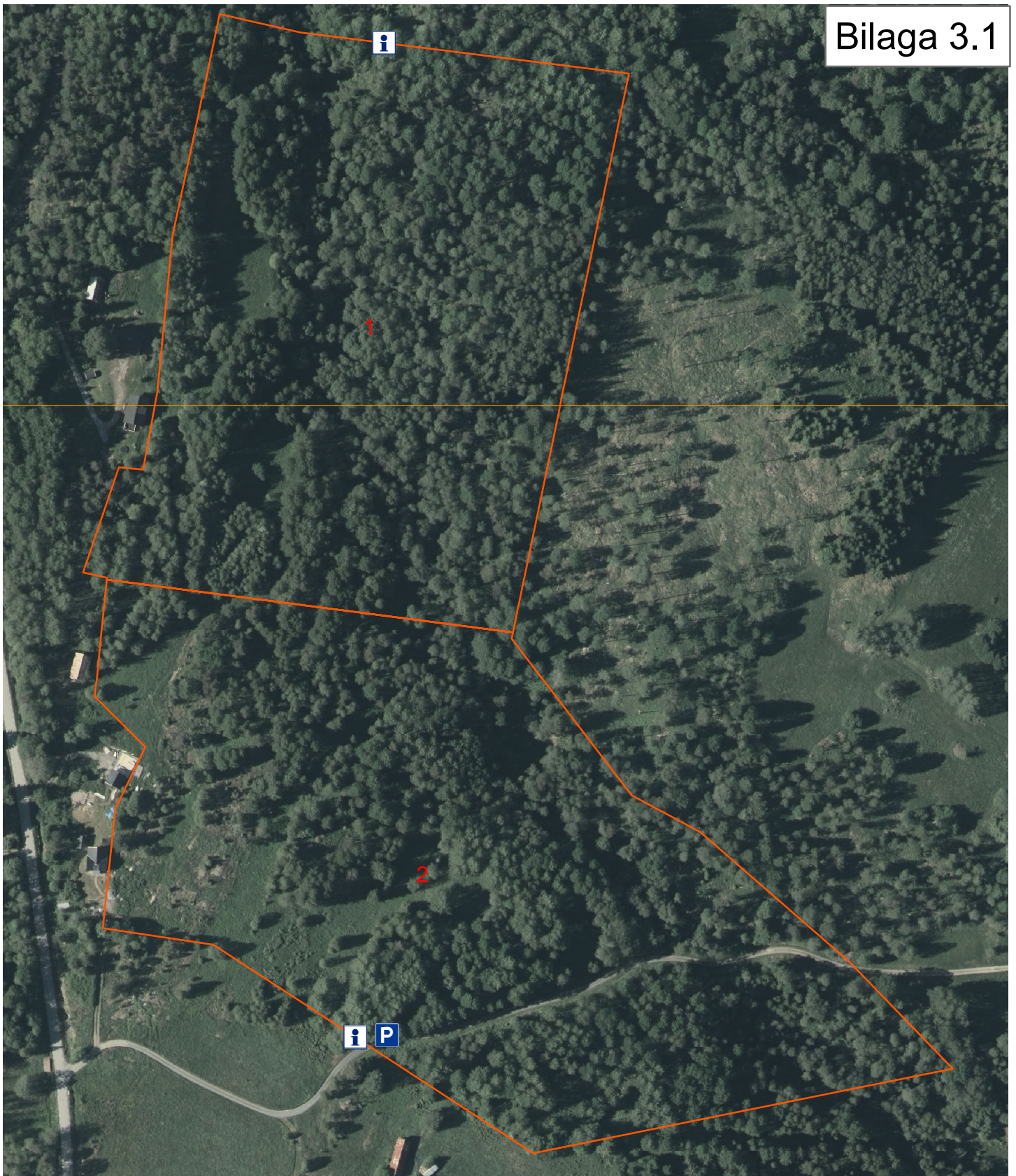
¹ Kartering av skyddade områden (KNAS), (Naturvårdsverket 2003)

⁶ Biotopkartering – vattendrag (Halldén et al. 2002)

Markslag och Naturtyp	Areal år 2016 (ha)	Måareal (ha)
Barrskog: Lövblandade barrskogar ¹	0,3	0,3
Lövskog: Triviallövskog ¹	10,1	11,2 ¹
Åker/vall*:	1,1	-
Vattendrag⁶: Strömmande	meter 675	meter 675

*F.d åkermark och åkerholmar under igenväxning

¹ En del av dessa kan ha karaktären av betad skog eller hagmark med hög krontäckning.

Skötselområden

 Skötselområden med nr

 P-plats

 Informationsskylt

Naturreservatet Håbolsängs lövskog, Dals Eds kommun

Skala (i A4) 1:2 500

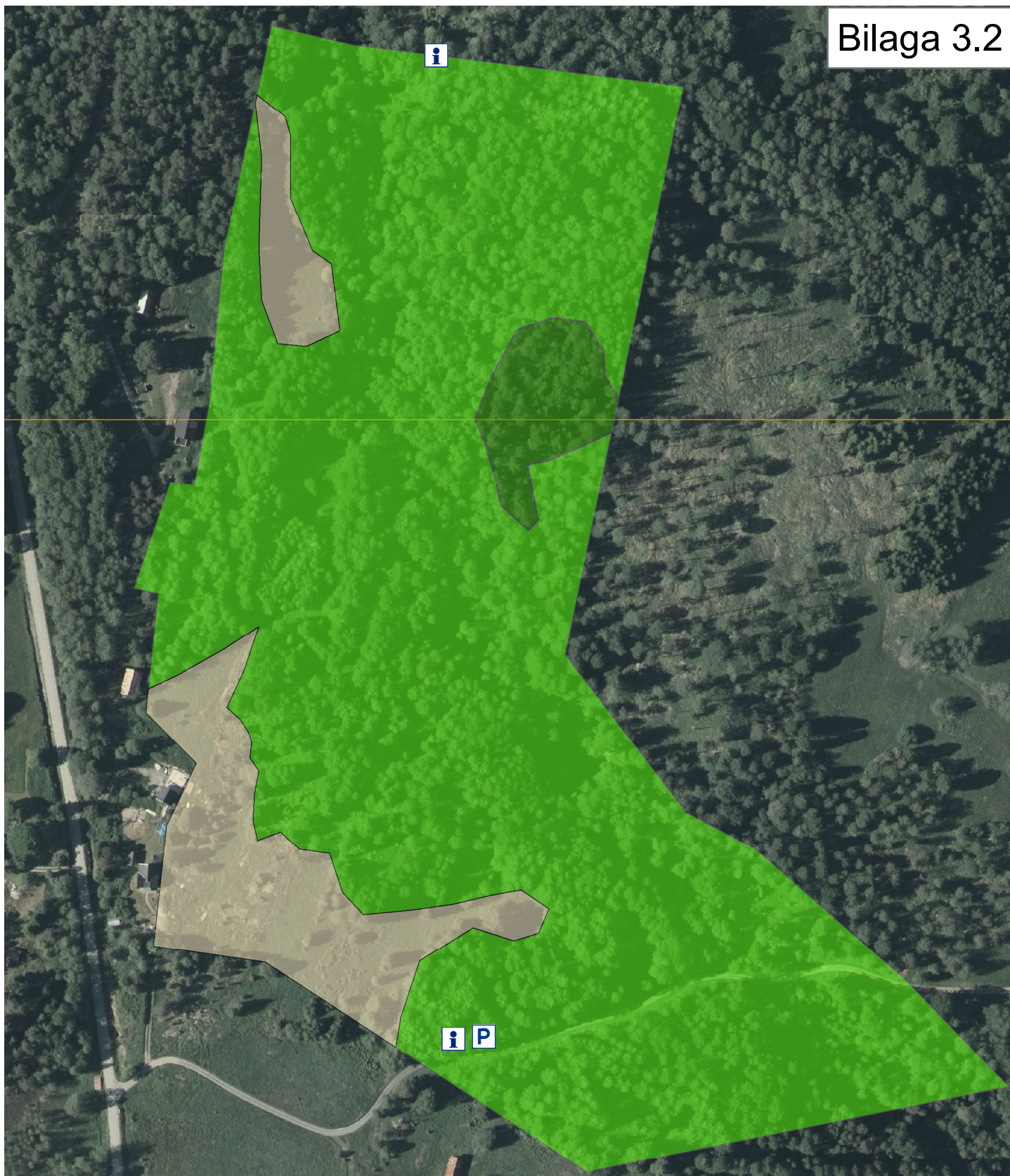
0 100 200 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för naturreservatet Håbolsängs lövskog
Tillhör Länsstyrelsens beslut 2016-09-21,
dnr 511-32532-2015

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturtypskarta

Naturreseptatet Håbolsängs lövskog, Dals Eds kommun

Markindelning

NATURTYP

- Lövblandade barrskogar
- Triviallövskog
- Åker, ej odlad, gräsbärande

Skala (i A4) 1:2 500

0 100 200 Meter

Illustrationskarta till skötselplan för naturreservatet Håbolsängs lövskog
Tillhör Länsstyrelsens förslag till beslut 2016-09-21,
dnr 511-32532-2015

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN